

ÖĞRETİM PROGRAMLARI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME - I

ÖĞRETİM PROGRAMLARI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME - I

İLKÖĞRETİM 1. KADEME

HAYAT BİLGİSİ (1-3. SINIFLAR)

TÜRKÇE (1-5. SINIFLAR)

MATEMATİK (1-5. SINIFLAR)

FEN VE TEKNOLOJİ (4-5. SINIFLAR)

SOSYAL BİLGİLER (4-5. SINIFLAR)

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), eğitim politikaları ve karar verme s¼reçlerine, araştırma, savunu ve izleme yoluyla katkıda bulunmak üzere, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi bünyesinde uygulamaya konulmuş bir projedir.

ERG, Açık Toplum Enstitüsü, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Özel Okullar Derneği ve Sabancı Üniversitesi tarafından desteklenmektedir.

Eyl¼l 2005

İPM | IPC
İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
İSTANBUL POLICY CENTER
of SABANCI UNIVERSITY

AÇIK TOPLUM ENSTİTÜSÜ

ANNE ÇOCUK EĞİTİM VAKFI

AYDIN DOĞAN VAKFI

Sabancı
Universitesi

Bu raporun bütün hakları Sabancı Üniversitesi'ne aittir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	ii
Müfredat Değerlendirme Komisyonu'nun Açıklaması	1
Yeni Öğretim Programları İnceleme ve Değerlendirme Raporu Yönetici Özeti	3

MÜFREDAT DEĞERLENDİRME KOMİSYONU

Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı	Koç Üniversitesi
Prof. Dr. İlhan Tekeli	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. İpek Gürkaynak	Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü
Prof. Dr. Petek Aşkar	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Süha Sevik	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Tosun Terzioğlu	Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Üstün Ergüder	Sabancı Üniversitesi

ÇALIŞMA EKİBİ

Prof. Dr. Petek Aşkar	Hacettepe Üniversitesi, Koordinatör
Prof. Dr. Fersun Paykoç	Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler
Doç. Dr. Fidan Korkut	Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Psikolojisi
Doç. Dr. Sinan Olkun	Ankara Üniversitesi, Matematik
Yrd. Doç. Dr. Banu Yangın	Hacettepe Üniversitesi, Türkçe
Yrd. Doç. Dr. Jale Çakıroğlu	Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Fen ve Teknoloji

ÖNSÖZ

Türkiye'nin genç nüfusunun ve düşmeye başlayan nüfus artış hızının önümüzdeki çeyrek asırda bir demografik armağan olabileceği gibi önemli tehlikeleri de içerdiği gerçeği Eğitim Reformu Girişimi'nin yola çıkış noktasını oluşturuyor.

İyi eğitilmiş genç bir nüfus, hem kendi ülkesine çağ atlatır, hem de yaşanan Avrupa'ya dinamizmi ve önderliğiyle damgasını vurur. Eğitim Reformu Girişimi, iyi eğitim kavrayışında hem eğitimde sosyal adaleti vurgulamakta hem de çoğulcu, demokratik ve küreselleşmiş bir dünyada kendi ayakları üzerinde durabilecek bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirme gereği üzerinde durmaktadır.

Bu noktada, eğitimin kalitesi konusu gündeme gelmektedir. Kalitenin içerik boyutunda öğretim programlarının taşıdığı önem açıktır. İlköğretim 1. kademesinde köklü ve kapsamlı bir içerik değişikliği hazırlanmış, 2004-2005 öğretim yılında pilot uygulamalarla sınanmış ve 2005-2006 öğretim yılında bütün ilköğretim okullarında hayata geçirilmiştir. Elinizdeki rapor, temel derslerdeki yeni öğretim programlarına ilişkin değerlendirme sonuçlarını içermektedir ve öğretim programı inceleme dizisinin ilk raporunu oluşturmaktadır.

Amacımız, öğretim programlarının ve eğitime ilişkin tüm politika karar ve değişikliklerinin, dar çekişmeler çerçevesinde değil, bu temel yaklaşım, gençlerimizin tamamının kaliteli bir eğitim alması yaklaşımı çerçevesinde ele alınmasına katkıda bulunmaktır.

Saygılarımızla,

PROF. DR. ÜSTÜN ERGÜDER
DİREKTÖR
EĞİTİM REFORMU GİRİŞİMİ

MÜFREDAT DEĞERLENDİRME KOMİSYONU'NUN AÇIKLAMASI

Yeni öğretim programları uzun dönemde eğitimimizin gelişmesi için önemli bir fırsattır.

Yeni programlar, öğrencilerin çok yönlü gelişimini desteklemek ve toplumda "pasif yurttaş"tan "aktif yurttaş"a geçişin altyapısını kurmak açısından kuvvetli adımlar atıyor. Ancak, program değişikliklerinin uygulanması ve oturtulması, programların geliştirilmesinden daha önemlidir ve eğitimin tüm paydaşlarının gayretini ve sabrını gerektirmektedir.

Uygulamanın kritik başarı faktörleri arasında öğretmenlerin zihinsel dönüşümüne önem verilmesi, okul yönetimlerinin ve velilerin değişime sahip çıkması, uygulamada yaşanılacak zorluklara olumlu bir tutum ile ivedi çözümler üretilmesi ve uygulamanın bağımsız ve şeffaflık bir şekilde değerlendirilmesi vardır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından ilköğretim okullarının 1. - 5. sınıfları için hazırlanan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji derslerinin yeni öğretim programları 12 Eylül 2005 Pazartesi günü başlayan 2005-2006 öğretim yılında uygulanacak.

Prof. Dr. Petek Aşkar'ın başkanlığında üniversite öğretim üyeleri tarafından hazırlanan ve Haziran 2005'te kamuoyu ile paylaşılan Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu'nda belirtildiği gibi öğretim programları eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimci olma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme gibi becerilere ağırlık vermektedir. Yeni programlar bu açıdan değerlendirildiğinde, "pasif yurttaş" modelinden "aktif yurttaş"a doğru bir toplumsal dönüşümün hedeflendiği söylenebilir. Pasif yurttaş, "eski ve alışılmış" bakış açıları ve kabullerle uygulanan ve bilgiyi sorgulamadan ezberle yüklemeye dayalı eğitim sisteminin ürünüdür. Bu doğrultuda, yeni programların, yukarıda belirtilen etmenlerle desteklenmeleri halinde, önümüzdeki on yıl içinde temel eğitimini tamamlayan öğrencilerimizin, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerine sahip, kendi gelişim ve öğrenme sürecini bireysel olarak kontrol edebilen, değişime açık, değişimi yönetebilme, geleceğin problemlerini düşünüp çözme, öngörü geliştirme ve değişimle ilişkilerde liderlik rolünü üstlenme gibi özellikleri gelişmiş bireyler olmaları için gerekli altyapıyı oluşturma potansiyelini görüyoruz.

Ancak, bilindiği gibi, sözkonusu rapordaki eleştirilerden birisi de yeni öğretim programlarının özellikle estetik gelişim açısından zayıf kaldığı konusudur. Her bireyin güzel sanatlar alanında asgari bir birikim kazanması ve kültür altyapısına sahip olması görüşünden yola çıkarak, estetik, bir ara disiplin olarak ele alınmalı ve bütün programlara yedirilmelidir.

Yeni öğretim programları, eğitimimizde yıllardır şikayet ettiğimiz kalite sorunlarının ortadan kaldırılması için atılmış somut ve önemli teorik adımlardır. Programların uygulamaya geçirilmesi

teorik hazırlıktan önemli ve daha uzun ve zorlu geçecek bir süreçtir. Bu süreçte bazı faktörler kritik öneme sahiptir ve bunların başında öğretmen eğitimi gelmektedir. Programların başarıyla uygulanması ve gerçekleştirilmesi için öğretmen eğitimlerine öncelik verilmesi şarttır. Öğretmenler, sınıfta öğrenme süreçlerini değişiklikler doğrultusunda düzenlemeyi istemedikleri ya da bunu yapacak donanıma sahip olmadıkları sürece bu reformun başarıya ulaşma şansı yoktur. Öğretmenlerin bunu istemelerinin yolu ise program değişikliklerinin arkasında yatan felsefe ve değerleri benimsemeleriyle olabilir. Bu da Milli Eğitim Bakanlığı'nın hizmet içi eğitime yaklaşımında yeni bir anlayış geliştirmesini gerektirmektedir. Şu ana kadar yapılan yeni öğretim programlarını tanıtmaya toplantıları ya da yeni öğretme tekniklerine odaklanan eğitimlerin bu ihtiyaca cevap vermede yetersiz kaldığı görülmektedir.

Uygulama sürecinde öğretmenlerin en büyük desteği okul yönetimleri olacaktır. Okul yönetimlerinin değişiklikleri benimsemeleri ve sahip çıkmaları da kritik başarı faktörlerinden biridir. Reform kapsamında değişim yönetimi ve hizmet içi eğitimler, tek tek öğretmenlere odaklanmak yerine tüm okul yaklaşımı ile sürdürülmelidir. Okullara verilecek kurumsal destek ile öğretmenler ile beraber idarecilerin ve velilerin de sürece dahil edilerek bilgilendirilmeleri, bilinçlendirilmeleri ve değişimi sahiplenmeleri sağlanmalıdır.

Her ne kadar yaklaşık iki yıl süren program geliştirme sürecinde uzmanlar titizlikle ve katılımcı bir yaklaşımla çalışmışlarsa da ortaya çıkan programların mükemmel olduklarını ve aynen uygulanabileceklerini iddia etmek mümkün değildir. Uzmanların doküman incelemesi sonucunda hazırlanan **Yeni Öğretim Programları İnceleme ve Değerlendirme Raporu** programlardaki eksikliklere dikkat çekmektedir. Ancak, uygulamanın ciddi, bağımsız ve şeffaf olarak değerlendirilmesi bir diğer kritik başarı faktörüdür.

Yeni öğretim programları uzun dönemde eğitimimizin gelişmesi için önemli bir fırsattır. Gelişim ve değişim uzun ve sancılı olacaktır. Bu süreçte öğrencilerimiz, öğretmenlerimiz, yöneticilerimiz ve velilerimiz sıkıntı çekebilirler. Ancak, şikayet ettiğimiz mevcut durumun değişmesi için hepimiz değişime sahip çıkmalı, karşımıza çıkacak sorunlar karşısında direnç göstermeli ve geriye dönmeden bu sorunlara ivedi çözümler üretilmesine katkıda bulunmalıyız.

2005-2006 öğretim yılında tüm öğrencilerimize ve eğitimcilerimize başarılar dileriz.

**20 Eylül 2005,
İstanbul**

YENİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU YÖNETİCİ ÖZETİ

GİRİŞ

Bu raporun amacı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 12.07.2004 tarih ve 114, 115, 116, 117 ve 118 sayılı kararları ile ilköğretim okullarının 1.-5. sınıfları için hazırlanan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programlarını belirlenen ölçütler ışığında incelemek ve değerlendirmektir.

Değerlendirme, ölçüte dayanarak bir ürünün değeri hakkında karar verme işlemidir. Bu tanımdan hareketle değerlendirme sürecinin genel olarak üç aşamayı içerdiği söylenebilir. **Birinci aşama** ölçüt ya da ölçütler takımına karar vermektir. **İkinci aşama** bu ölçütlere göre veri toplama ve **sonucu aşama** da bu verilerden hareket ile ürünün değeri, niteliği, kullanılabilirliği, etkililiği ve önemi konusunda bir yargıya varmaktır.

Bir öğretim programı ile ilgili dört ayrı boyutta değerlendirme yapılabilir. Bunlar; kapsam, girdi, süreç ve ürün boyutlarıdır. Kapsam boyutu daha ağırlıklı olarak doküman incelemeyi, girdi, süreç ve ürün boyutları ise uygulamaları incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Bir değerlendirme çalışmasında, veriler çok değişik yollarla toplanabilir. Bunlar, uzman, öğretmen, yönetici, öğrenci ve veli görüşleri, sınıf-ıçi gözlemler, öğretim programının öğrenciler için öngördüğü özelliklerin doğrudan ölçülmesi olabilir. Çok yönlü veri toplama bir öğretim programını her yönüyle ele alması açısından önemlidir.

Bu rapor, sadece uzman görüşüne dayalı doküman incelenmesine dayanmaktadır. İncelemeye temel olan ölçütler, dış ve iç ölçütler olarak ele alınmıştır. **Dış ölçütler** için daha önce yürürlükte olan öğretim programları ve yurt dışındaki programlar referans alınmıştır; **iç ölçütler** ise programın temele aldığı yaklaşım, değerler/beceriler, açıklık, esneklik, öğrenciye görelilik, süreklilik ve tutarlılık olarak belirlenmiştir. Raporda ayrıca, programların özellikleri farklı açılardan ele alınmış ve yürütülmesi ile ilgili önerilere de yer verilmiştir.

Çalışma, Aralık 2004 tarihinde başlamış ve Mayıs 2005 tarihinde Eğitim Reformu Girişimi'ne teslim edilmiştir.

ÖNCEKİ PROGRAMLARLA KARŞILAŞTIRMA

Genel olarak programlarda yenilik getirici bir bakış açısı bulunmaktadır. Öğrenciyi daha fazla merkeze alan ve geleneksel yöntemlerden farklı yöntemler öneren bir yapısının olduğu gözlenmektedir. Bireysel farklılıkların her programda vurgulanmış olması dikkat çekmektedir.

Yeni öğretim programlarında, içeriklerin düzenlenmesinde genellikle tematik yaklaşım göz önüne alınmıştır ve bu çerçevede öğrenme alanları belirlenmiştir. Yeni öğretim programlarına yansıyan en belirgin değişikliklerden biri de ara disiplinlerin tanımlanması ve öğrenme alanları ile ilişkilendirilmesidir.

Önceki ve yeni programların farklılaştığı önemli ayrımlardan biri de öğrenme çıktıları için kullanılan terminolojidir. Önceki programlarda “amaç”, “hedef” ve “hedef davranışlar”dan bahsedilirken yeni programda bu terminoloji terk edilerek yerine “kazanım” ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanımın yüzeysel olmadığı, aksine programın benimsediği felsefi yaklaşıma uygun bir çıkış olduğu söylenebilir. Programlarda kazanım sözcüğü kullanılarak daha çok öğrenciyi merkeze alan bir tutum takınılmıştır.

Yeni programların becerilere ağırlık verdiği gözlenmiştir. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimci olma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme gibi beceriler her programda altı çizilerek belirtilmiştir.

Yeni programlarda öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü önceki programlara göre daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bilgi ve becerilerin edinimi ile ilgili uygulama sürecine dönük öneriler yapılmış ve “Etkinlik Örnekleri” verilmiştir. Ancak etkinliklerin örnek niteliğinde olduğu belirtilmiş ve uygulamada bireysel farklılıklar ve çevresel koşullar dikkate alınarak esnek olmanın gereği üzerinde durulmuştur. Önceki programlarda, öğrenme-öğretme durumuyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış ve bazılarında çok az sayıda etkinlik örneği verilmiştir.

Yeni programlarda öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla somut araç-gereç kullanımının özendirildiği ve bununla ilgili daha somut örneklerin verildiği görülmektedir. Öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine katılmasını sağlayacak etkinliklerin kullanılması önerilmiştir. Ayrıca “yaparak-düşünerek” öğrenme etkinliklerinin önemli olduğu vurgulanmış ve iş birlikli öğrenme stratejilerinin gerektiği ölçüde kullanılması öngörülmüştür. Etkinliklerin geliştirilmesinde zaman zaman Çoklu Zeka kuramından yararlanıldığı gözlemlenmiştir. Öğretim sürecinde öğretmenin rolü ise, öğrencilere rehberlik yaparak öğrenmeyi kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir.

Yeni programlarda, ölçme ve değerlendirme sadece öğrenme sonucunu değil, sürecini de değerlendirmeye dönük ele alınmıştır. Hem öğrencinin kendini değerlendirmesi için hem de öğretmenin öğrenciyi değerlendirmesi için değişik ölçme aracı örneklerine yer verilmiştir. Önceki programlarda sadece geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin örneklenildiği düşünülürse çeşitliliğin arttığı söylenebilir.

BAŞKA ÜLKELERLE KARŞILAŞTIRMA

Yapılandırmacı görüşten etkilenen ve bu yönde öğretim programları üzerinde çalışmalar yapan ve yapmış olan bazı ülkeler Avustralya, İngiltere, İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda, İspanya, Finlandiya, İrlanda, İsrail, Avusturya, Kanada ve Singapur'dur.

Matematik dersi öğretim programı hazırlanırken geometri öğrenme alanı ve ritmik sayma alt öğrenme alanı hariç diğer unsurların güncel gelişmelerden ve araştırmalardan önemli ölçüde yararlandığı görülmektedir.

Dünyadaki gelişmeler ve araştırmalarla paralellik açısından bakıldığında, **Hayat Bilgisi** ve **Sosyal Bilgiler** programları yeni yaklaşımlara uygun olarak hazırlanmaya çalışılmış; ancak gerek kuramsal gerekse araştırmaya dayalı kaynaklarda belirtildiği gibi eğitim sistemimiz için geçerli olan diğer yaklaşımlarla bütünlük ve devamlılık içinde ve belli bir denge sağlayarak düzenlenmemiştir.

Fen ve Teknoloji dersi öğretim programının, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının esas alınması yönünden fen eğitimindeki son gelişmelerle ve bazı ülkelerin fen programlarıyla (Amerika, İrlanda, Kanada, Singapur gibi) paralellik gösterdiği giriş yazılarındaki söylemlerden yola çıkarak söylenebilir. Program, içeriği ve sarmal yaklaşımının benimsenmesi yönünden İrlanda'nın "Toplumsal, Çevresel ve Bilimsel Eğitim" programıyla büyük oranda benzerlikler göstermektedir. Ayrıca "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ile ilgili olarak, Kanadalı araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmalar doğrultusunda geliştirilen "Bilim ve Teknoloji" programı ile içerik ve söylemleri yönünden paralellik göstermektedir. Hatta bazı bölümlerde (öğretmene, öğrencilere ve velilere öneriler gibi) bu programdan alıntılar olduğu gözlenmektedir.

TEMEL YAKLAŞIM

Yeni programlarda öğrenciye, dinleyen, alıştırmaya yapan ve sorulara cevap veren bir rol yerine; sorular soran, problem kuran, problem çözen, tıpkı bir bilim insanı gibi gereksinim duyulan bilgiyi ortaya çıkarmaya ve değerlendirmeye yönelik faaliyetlere girişen, etkinlikler yoluyla kendi bilişsel yapısını oluşturan aktif bir rol öngörülmektedir. Programlarda öğrencinin aktif ve bilgiyi yapılandırmacı rolü üzerinde altı çizilerek durulmaktadır. Öğrenci, bilgiye nasıl ulaşması gerektiğini bilen, bilgiye ulaşarak bunu zihninde yeniden yapılandıran, sonunda da yeni bilgi üretebilen bireydir.

Yeni öğretim programlarında, öğretmene "öğretici" yerine "ortam düzenleyici", "yönlendirici" ve "kolaylaştırıcı" roller yüklenmektedir. Öğretmenin temel rolü öğrenme-öğretme ortamını düzenlemek, etkinlikler konusunda öğrencilere rehberlik yapmaktır. Öğretmene rehberliğin yanı sıra işbirliği sağlayıcı, yardımcı, kolaylaştırıcı, kendini geliştirici, planlayıcı, yönlendirici, bireysel farklılıkları dikkate alıcı, sağlık ve güvenliği sağlayıcı roller verilmiştir.

Ancak bu rollerin tümünün programın öğelerine yansıdığı söylenemez. Analizi yapılan kazanım ve etkinliklerde öğretmenin merkezde olduğu ve aktaran rolünü devam ettirdiği durumlar gözlenmiştir. Öğretmene verilen rolün yönlendiricilikten öteye geçtiği kullanılan ifadelerden de anlaşılmaktadır. Kullanılan dil (yaptırılır, buldurulur, hissettirilir, gösterilir, kullanılır,

algılatılır, doğrudan vermek gibi) öğretmenin merkezde olduğu ve öğrenciyi yönlendirdiği bir dildir. Öte yandan programlar incelendiğinde, örneğin Sosyal Bilgiler programında öğretmenin aktarıcı ve kontrol edici rolü, Hayat Bilgisi programına göre daha da güçlenmiştir.

PROGRAMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLENDİRMELER

Eğitim yoluyla geliştirilmeye çalışılan özelliklerin, becerilerin ve değerlerin bütünlüğü ve devamlılığı açısından programlar arasındaki ilişkilendirmeler çok önemlidir. Oysa yapılan incelemeler sonucunda ilişkilendirmenin zayıf olduğu, genellikle belli kazanımlarda odaklaştığı görülmüştür. Örneğin, Hayat Bilgisi dersinin diğer derslerle ilişkisinin anlamlı ve güçlü olması beklenirken, birinci sınıfta Türkçe dersi ile % 20 civarında, Matematik dersi ile de % 4 civarında bir ilişkilendirme yapılmıştır.

Matematik programında bazı kazanımlarda hem disiplin-içi hem de disiplin-dışı bazı ilişkilendirmeler yapıldığı görülmektedir. Ancak bu ilişkilendirmelerin nasıl yapılacağı yeterince açık değildir. Bazı ilişkilendirmeler yanlışlıkla yapılmış izlenimi verecek kadar ilişkisiz görünmektedir. Fen ve Teknoloji dersi ile de beklenenin aksine ilişkilendirmeler çok zayıf kalmıştır.

Bazı bilgi ve beceriler çeşitli disiplinlerde kullanılmaktadır. Örneğin grafik oluşturma, grafik okuma, yorumlama becerileri Fen ve Teknoloji, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler alanlarında da kullanılmaktadır. Bu konunun hangi derste ne zaman ele alınacağı konusunda herhangi bir uyan bulunmamaktadır. Programlar arasında ilişkilendirmeler konusunda çalışmalar yapılması önerilir.

DEĞİŞİME AÇIKLIK

Programların değişime açıklığı ve geleceğe dönük problem çözme özelliği, kazanımlarda, etkinliklerde ve açıklamalarda yapılan incelemelerde, öğrenciyeye ve öğretmene verilen rolün özelliklerinde ortaya çıkmaktadır. Programlar genel olarak değişen koşullara göre değişebilecek gibi görünmekte; değişen bilgi, teknoloji ve sosyal koşullara göre uyarlanabilecek öğeler taşımaktadırlar.

Öte yandan bir programın, değişime açıklığı ile ilgili çok önemli bir boyutu program değerlendirme modelinin nasıl geliştirildiği ve uygulama ile bütünlük içinde nasıl sürdürüldüğüdür. Program değerlendirme, program geliştirme sürecinin ayrılmaz bir yönüdür ve her programın kendine özgü bir değerlendirme modelinin olması gerekir. Bu modele göre sürekli ihtiyaç belirleme ile desteklenen programın tüm öğeleri ile uygulama süresince nasıl değerlendirileceğinin, değerlendirme araştırmaları ile nasıl destekleneceğinin, verilerin karar vermede nasıl kullanılacağıının, gelişimin ve değişimin nasıl izleneceğinin belli program standartlarına göre belirlenmesi gerekmektedir.

Yeni bir program geliştirmek, programdaki, öğrencideki, öğretmendeki, materyallerdeki, ortamlardaki, çevredeki değişimi ve gelişmeyi sürekli izlemek demektir ve bu değerlendirmenin okul dışındaki uzmanların yanı sıra okul içi öğretmen/uzman/eğitici personel tarafından da yapılması bütünlük ve süreklilik açısından önemlidir. Programlarda programa dönük değerlendirme sürecine genel olarak yeterince ağırlık verilmediği gözlenmiştir. Bu durum, gerek bu programla yetişecek bireylerin, gerekse programın uygulayıcılarının ve programın kendisinin değişime açık olmasını, değişimi yönetebilme, geleceğin problemlerini düşünüp çözmeye, öngörü geliştirme ve değişimle ilişkilerde liderlik rolünü oynama gibi özellikleri geliştirmesini zorlaştırmaktadır.

Programların örtük özellikleri doğrudan amaçlanmayan ancak öğrenme ortamlarında, okulda ve sınıfta yaşamla, etkileşimle, yaşanan kültürle ortaya çıkan mesajları, öncelikleri, bilgileri, değerleri ve kısaca yaşam tarzlarını içermektedir. Bu açıdan bakıldığında, yeni programların temel örtük özelliği yeni yaklaşımların “eski ve alışılmış” bakış açılarıyla, değerlerle ve uygulamalarla ele alınacağı ve hala öğretmen merkezli yaklaşımın devam ettiği mesajını verebilir. Bu da alışılmış roller, modeller ve iletişim tarzlarının okulda ve ailede devam etmesinden ileri gelebilir. Vurgulanması gereken bir başka nokta da programlarda cinsiyet, bölgesel farklılıklar, yaşam biçimleri ve inanışlar açısından herhangi bir gizli mesaj unsurunun olmamasıdır.

Öğrenci merkezli yaklaşımların ve çağdaş öğrenme kuramının önemle vurguladığı temel insan özelliklerinden biri eleştirel düşünmedir. **Eleştirel düşünme**, bireyin bilgi ile etkileşiminde bilgi edinme, kullanma ve üretmede problem çözmeye ile birlikte geliştirmesi amaçlanan bilişsel ve duyuşsal bir özelliktir. İnsanın kendini geliştirme ve öğrenme sürecini bireysel olarak kontrol etmesini sağlayan bir güçtür. Bu bakımdan öğrenmede özgürlüğü ve bağımsızlığı sağlayıcı bir araçtır. Eleştirel düşünme, her program farklı yönlerine ağırlık verse de geliştirilmesi beklenen önemli özelliklerden biridir.

Yeni öğretim programlarının özellikle **estetik gelişim** açısından zayıf kaldığı belirlenmiştir. Örneğin, Hayat Bilgisi programında estetik gelişim ve sanat eğitimi “Yaratıcı Düşünme” becerileri ve “Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme” kişisel niteliği/değeri çerçevesinde yer alan bazı kazanımlarda sınırlı bir biçimde gözlenmektedir. Fen ve Teknoloji programının kazanımlarında estetiğe yönelik vurgu olmasa da, önerilen bazı etkinliklerde estetik ile ilgili bazı izler taşımaktadır. Oysa estetik bir ara disiplin olarak ele alınabilir ve bütün programlara yedirilebilir.

Programların başarısı, değerlendirme sürecinin ne kadar sürekli olduğu ve araştırmalarla desteklenerek programı geliştirmede nasıl katkıda bulunacağı ile ilgilidir. Yeni programların geliştirilmesi gerektiren en önemli yönü değerlendirme modelidir. Bu durum programın değişime açıklığını ve sürdürülebilirliğini de etkilemektedir. Program sadece kağıt üstünde bir belge değil, yaşayan ve hem bireysel, hem sosyal ihtiyaçlara cevap veren etkileşimli bir program olmalıdır. Bu da programın uygulama sürecinin çok iyi planlanmasını ve izlenmesini, insan kaynaklarını geliştirme modelinin hazırlanmasını gerektirir.

ÖNERİLER

1. Yeni programların başarılı bir şekilde yürütülmeleri için çok kapsamlı ve iyi organize edilmiş bir **öğretmen eğitime** gereksinim vardır. Bu eğitimde sınıf öğretmenlerinin öncelikle programın yapısı, felsefesi ve uygulanması hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Bu bilgi temeli üzerine de, hizmet içi eğitim, öğrenciyi merkeze alan öğretimin gereği olan öğretmen becerilerine odaklanan geliştirici ve uygulamalı yöntem/teknik vb. yaklaşımlara oturtulmalı ve öğretmenlerin anlayış değişikliği hedeflenmelidir.
2. Okul ortamlarının yeniden düzenlenmesinde, özellikle öğretmenlerin okulda çalışmalarını ve üretmelerini sağlayacak çalışma ortamları ve kaynak merkezlerinin kurulmasında yarar vardır. Öğretmenler için hazırlanan kaynakların, materyallerin, etkinliklerin işlevsel ve kolayca anlaşılır olması yaygın kullanımı sağlayacaktır. MEB, kaynak ve materyallerin kullanımının yaygınlaşması için etkin stratejiler geliştirmelidir.
3. Derslerde kara tahtanın yanı sıra fotokopi ile çoğaltılan **materyaller** kullanılmasının öngörülmesi, öte yandan çoğu okulda fotokopi makinesinin olmaması, kağıt sorunun yaşanması ders materyallerinin sağlanması sorununu akla getirmektedir. Materyallerin hazırlanması da düşünülmesi gereken ayrı bir noktadır. Öğretmenlere nasıl materyal hazırlanacağı konusunda desteğin ne zaman, nerde ve nasıl verileceği de önemlidir. Önerilen etkinliklerde kullanılacak araç-gereç, ve materyaller için okullara gerekli destekler sağlanmalıdır.
4. Temel Eğitim Projesi kapsamında her okula **bilgi teknolojileri sınıfları** kurulmaktadır. Ancak programlarda bilgi teknolojilerinin derslerde nasıl kullanılacağı ile ilgili bir ipucuna rastlanmamıştır. İlgili birimlerin bir araya gelerek bilgi teknolojileri entegrasyonu ile ilgili bilgilendirici bir çalışma yapmaları hazırlanacak eğitim materyalleri için de önemlidir.
5. Bu programların uygulanması için **sınıf mevcudunun** istenilen düzeye çekilmesi gerekmektedir. Sınıf mevcudlarına göre etkinliklerin nasıl yapılacağı ile ilgili çalışmalar yapılmalı ve öğretmenler bu konuda bilgilendirilmelidir. Sınıfların çok kalabalık olduğu okullarda bu programların nasıl kullanılacağı yanıtlanması gereken diğer bir sorudur. Birleştirilmiş sınıflar için de herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.
6. Programların en zayıf yönü yeni yaklaşımlara göre **öğrenci değerlendirmelerinin** nasıl yapılacağıdır. Bu açıdan öğretmenlerin bilgilendirilmesi ve onlara destek olunması gerekmektedir. İl bazında yapılan karşılaştırmalı sınavlar yerine okulların ve öğretmenlerin kendilerini değerlendirip, eksik ve güçlü yönlerini görebilecekleri farklı mekanizmaların geliştirilmesi yerinde olur.

YAYINA HAZIRLAYANLAR **BATUHAN AYDAGÜL, NEYYİR BERKTAY**

YAPIM MYRA

KOORDİNASYON **RAUF KÖSEMEN, PINAR KARAAĞAÇ**, YAYIN KİMLİĞİ TASARIMI VE TASARIM SÜPERVİZÖRÜ **RAUF KÖSEMEN**,
TASARIM **MURAT ÖZGÜL**, BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK **SERKAN ÖZCAN**, DÜZELTİ **NERMİN KETENCİ**, BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK
KOORDİNASYONU **GÜLDEREN R. ERBAŞ, NERGİS KORKMAZ**

BASKI **FABRİKA BASIM ODUNCULAR SİT. 1. YAN YOL NO.4 SEYRANTEPE/KAĞITHANE-İSTANBUL T (0212) 332 19 17 F (0212) 332 19 16**

İSTANBUL, ARALIK 2005

SABANCI ÜNİVERSİTESİ

Karaköy İletişim Merkezi
Bankalar Caddesi 2, Kat 5
Karaköy 34420 İstanbul

T +90 (212) 292 50 44
F +90 (212) 292 02 95

www.erg.sabanciuniv.edu